

بولتن خبری

معاونت آموزش و پژوهش

شماره ۲۹ ، فروردین و اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۶

سازمان حفاظت محیط زیست
معاونت آموزش و پژوهش

بهار محیط زیست

سازمان حفاظت محیط زیست

بولتن خبری معاونت آموزش و پژوهش

شماره بیست و نهم، فروردین و اردیبهشت ۱۳۹۶

نظارت : کیومرث کلانتری

تهیه و تدوین : فریبا سلیمی

فهرست

■ اهم اخبار دفتر آموزش محیط زیست

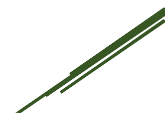
۲	دفتر آموزش و سال ۱۳۹۶ ... کیومرث کلانتری
۳	بخش آموزش همگانی
۵	بخش آموزش ضمن خدمت
۷	نماد پرنده و پرواز (بخش چهارم) ... فریبا کلانتر

اهم اخبار دفتر

آموزش محیط زیست

دفتر آموزش و سال ۱۳۹۶

کیومرث کلانتری

سال ۱۳۹۵ را با همه‌ی فراز و فرودهایش پشت سر گذاشتیم و سال ۱۳۹۶ را با آفرینش حماسه بزرگ دوازدهمین انتخابات ریاست جمهوری، آغاز کردیم. بی‌تردید دولت دوازدهم، در ادامه‌ی سیاست‌های کلی دولت یازدهم و با رویکرد توجه بیش از پیش به حوزه‌ی مسایل و چالش‌های محیط زیستی، تشکیل خواهد شد و در راستای آگاهی بخشی به مردم، وظایفی را در دفتر آموزش محیط زیست بر ما مترتب می‌کند که بجاست از ابتدای کار خود در سال جدید، نقشه راهمان را با توجه و تمرکز بر آن که در واقع همان "سیاست‌های کلی محیط زیست" ابلاغی از سوی رهبر معظم انقلاب است، ترسیم کرده و بکوشیم در مسیر انجام وظایف محوله که در بندهای ۱۲ و ۱۴ آن تعیین شده است، قدم برداریم. البته این سیاست‌های کلی، در واقع همان اهدافی را نشانه رفته است که دفتر آموزش محیط زیست، به دلیل ماهیت ذاتی و شرح وظایف خود، پیوسته دنبال می‌کند.

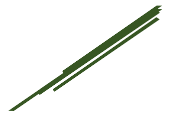
همانطور که اشاره شد فرایند کلی فعالیت‌های آموزشی در سیاست‌های ابلاغی، در بند ۱۲ و ۱۴ به شرح زیر آمده است:

بند ۱۲- تدوین منشور اخلاق محیط زیست و ترویج و نهادینه سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده ایرانی - اسلامی.

بند ۱۴- گسترش سطح آگاهی، دانش و بینش زیست محیطی جامعه و تقویت فرهنگ و معارف دینی مشارکت و مسؤولیت پذیری اجتماعی به‌ویژه امر به معروف و نهی ازمنکر برای حفظ محیط زیست در تمام سطوح و اقشار جامعه.

بنابراینچه شرح آن رفت، برای یک سال پرتلاش و کوشش دیگر در راه حفاظت از محیط زیست وطن عزیزمان ایران، دوباره با هم تجدیدپیمان می‌کنیم و همه ی توانمان را برای تحقق اهدافمان بکار می‌گیریم.

بخش آموزش همگانی

➤ تدوین کارنامه محیط زیستی شوراهای اسلامی شهر و روستا

در راستای تفاهم نامه فی مابین سازمان با شورای عالی استان ها، شاخص‌های اقدامات همکاری با شوراهای اسلامی شهر و روستا تنظیم و پس از اخذ گزارش فعالیت‌ها و همکاری های فی مابین ادارات کل حفاظت محیط زیست استانی، کارنامه محیط زیستی دولت یازدهم در حوزه شوراهای تدوین شد.

➤ نظارت و ارزیابی فعالیت های ادارات کل حفاظت محیط زیست استان ها

در پی ارزیابی عملکرد دستگاه‌ها از طرف سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و پیرو همکاری با دفتر بازرسی، ارزیابی عملکرد و پاسخگویی به شکایات سازمان، مطابق شاخص های عمومی و اختصاصی آموزش محیط زیست در سامانه سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور (تسما) گزارش فعالیت‌ها و اقدامات ادارات کل حفاظت محیط زیست استان ها مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت که حاکی از روند رو به رشد آموزش ها برای مخاطبان الویت دار سازمان است و علی رغم وجود محدودیت های سازمانی، اکثریت ادارات کل حفاظت محیط زیست توانسته بودند با همکاری سایر نهادها فعالیت‌های مهمی برای ارتقای فرهنگ محیط زیست را انجام دهند.

➤ برگزاری اولین جلسه پیگیری فعالیت های کاردانش در سال جاری با آموزش و پرورش

در راستای تفاهم نامه فی مابین سازمان با آموزش و پرورش، نمایندگان دفتر آموزش محیط زیست در جلسه بررسی فعالیت‌های محیط زیستی کاردانش حضور بهم رساندند و پس از ارایه گزارش از روند فعالیت ها و بحث و تبادل نظر پیرامون ادامه روند همکاری ها مقرر شد دفتر کاردانش آموزش و پرورش به عنوان مرجع

تصمیم‌گیری و دبیرخانه هماهنگی های بین بخشی رشته های کاردانش، نتایج پیگیری اقدامات مرتبط محیط‌زیستی رشته های کاردانش دستگاه های متولی نظیر(وزارت جهاد کشاورزی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان شهرداری ها و دهیاری‌ها) به دفتر آموزش محیط زیست اعلام نمایند. همچنین در راستای سبز نمودن مدارس و هنرستان ها، دستورالعمل دانشگاه سبز در راستای حفظ محیط زیست و توسعه پایدار به منظور تهیه و تدوین دستورالعمل هنرستان سبز در کاردانش به دفتر مربوطه ارسال شد.

➤ تدوین دستاوردهای محیط زیستی دولت تدبیر و امید

در پی اعلام تدوین کارنامه محیط زیستی دولت یازدهم از سوی معاون محترم آموزش و پژوهش، مهمترین دستاوردهای محیط زیستی دولت تدبیر و امید از سال ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۶ با توجه به شاخص های عمومی و اختصاصی تنظیم شده به منظور درج در کارنامه محیط زیستی دولت یازدهم تدوین و به معاونت آموزش و پژوهش ارایه شد.

➤ تنظیم سیزدهمین گزارش صدروزه

همچنین در راستای نظارت بر فعالیت ها و جمع بندی اقدامات معاونت های تخصصی سازمان، سیزدهمین گزارش عملکرد ۱۰۰ روزه به مرکز برنامه ریزی، تحول اداری و بودجه سازمان ارسال شد.

بخش آموزش ضمن خدمت

دوره های آداب، احکام و اسرار نماز و آشنایی با تکریم ارباب رجوع به شکل مجازی برگزار شدند در ادامه برگزاری دوره های آموزشی مجازی با آغاز سال ۱۳۹۶ برگزاری دو دوره عمومی در حوزه اخلاق در دستور کار دفتر آموزش محیط زیست قرار گرفت. به درخواست اداره کل امور اداری و با همکاری در تولید محتوای آموزشی دوره "آداب، احکام و اسرار نماز" به میزان ۲۸ ساعت به صورت مجازی برای عموم همکاران آغاز شد.

امر الصلاة: تکریم

همچنین دوره آموزشی آشنایی با تکریم ارباب رجوع به میزان ۱۲ ساعت به درخواست دفتر بازرسی، ارزیابی عملکرد و پاسخگویی به شکایات بر روی سامانه آموزش مجازی استقرار یافت. تا این لحظه حدود ۳ هزار نفر از محتوای این دوره ها استفاده و آزمون داده اند.

با برگزاری چهار دوره آموزشی مجازی فناوری اطلاعات بیش از ۱۸۰۰۰ برگ گواهینامه برای فراگیران صادر شده است

با توجه به برگزاری موفقیت آمیز دوره های آموزشی فناوری اطلاعات در سال گذشته که با استقبال مطلوب همکاران در سراسر کشور مواجه شد، گواهینامه های دوره های مذکور که بالغ بر ۱۸۰۰۰ برگ می باشد. بعد از داندود از سامانه، پرینت، مهر و امضاء در مرحله تفکیک بر اساس محل خدمت همکاران می باشد. لازم به ذکر است ساعت آموزشی همه همکاران در سامانه مدیریت آموزش سازمان ثبت شده و در شناسنامه آنان قرار گرفته است.

دفتر آموزش محیط زیست آماده برگزاری دوره های محیط بانی بدو خدمت می باشد

با توجه به بررسی های مقدماتی به عمل آمده حدود ۱۰۰۰ نفر محیط بان آموزش ندیده و جدیدالاستخدام در سطح کشور وجود دارد. دفتر آموزش محیط زیست ضمن پیگیری اخذ اطلاعات کامل محیط بان های آموزش ندیده به منظور به روز رسانی اطلاعات لازم در این خصوص آمادگی این را دارد در صورت تامین منابع مالی لازم نسبت به برگزاری دوره آموزشی برای این تعداد اقدام نماید .

نماد پرنده و پرواز

فریبا کلانتر

ضمن درود فراوان بر همکاران عزیز و خوانندگان گرامی سلسله مطالب "پرنده و پرواز" که انتشار آن از نیمه‌ی دوم سال گذشته آغاز شده، به آگاهی می‌رساند در سال جاری نیز برآنیم که در هر شماره از بولتن ماهانه‌ی دفترآموزش، بخشی را به ادامه‌ی این موضوع اختصاص دهیم تا پاسخگوی نیاز پژوهشگران و علاقمندان به موضوعات محیط‌زیستی در حوزه‌ی ادبیات این کهن بوم و بر باشد. امید است مفید فایده بوده و افزایش آگاهی مخاطبان را در پی داشته باشد.

در چند شماره‌ی نخست از این سلسله مباحث، ضمن آشنا کردن شما با "تعریف مفهومی" برخی از واژگان پرکاربرد، پیرامون "اندام شناسی پرندگان" نیز، توضیحات کوتاهی ارائه خواهد شد و در شمارگان آتی، شما را بر بال پرندگان بر آسمان آبی و هوش ربای "دیوان شعرای بزرگ و نام‌آوری" چون فردوسی، مولوی، عطار، سعدی، نظامی، خیام، منوچهری و ... پرواز خواهیم داد و لذت این پرواز را به شما خواهیم چشاند.

تعریف مفهومی برخی از واژگان پرکاربرد

پرنده : پرندگان تکامل یافته‌ترین جانوران پس از پستانداران بوده و مهره‌دارانی هستند خون‌گرم که بدنشان از پر پوشیده شده و تخم‌گذار هستند و به سبب برخورداری از قدرت پرواز، صاحب وسیع‌ترین محیط در جهان هستی یعنی هوا بوده و به تعبیر ادبی، سلطان بلامنازع آسمان محسوب می‌شوند. رده‌ی پرندگان (Class: Aves) از شاخه‌ی طنابداران (phylum: chorodata)، زیر شاخه‌ی مهره‌داران (Sub phylum: Vertebera) مشتق شده است.

نماد : از نظر لغوی عبارت است از نمود، نما و نماینده (فرهنگ فارسی عمید) اما در اصطلاح ادبی مفهوم گسترده‌تری دارد. نماد در یک تعریف ساده، در واقع چیزی است که به جای چیز دیگر به کار می رود و نشانگر آن چیز است و یا برآن دلالت می کند.

به طور مثال شیر، از جمله حیواناتی است که در مورد آن نمادسازی‌های فراوان صورت گرفته است. هرگاه درباره‌ی شیر به عنوان یک حیوان با مشخصات عمومی آن، مانند شکل و رنگ و اندازه سخن می‌گوییم ، مستقیماً مقصودمان خود شیر است. اما زمانی که به صورت یک تعبیر، مثل « سلطان جنگل » از او یاد می‌کنیم، آن را به نماد تبدیل کرده‌ایم .

گونه : گونه یا واحد اولیه طبقه بندی، در زیست شناسی مبنای توصیف و تشریح موجودات زنده و تنوع آنهاست. از بین همه‌ی مفاهیمی که برای « گونه » ذکر شده، در پرند شناسی « مفهوم گونه ی زیستی » بیشتر مقبول نظر است : " گروهی از جمعیت های طبیعی موجودات زنده که در بین خود مولد بوده و با دیگر گروه‌ها ارتباط تولیدمثلی برقرار نکنند " (ادهمی ، ص ۱۴۷).

محیط زیست : محیط زیست (Environment) به همه ی تاثیرات خارجی، ایتوتیک (عوامل فیزیکی) و بیوتیک (عمل سایر ارگانیسم‌ها)، که ارگانیسمی را در معرض تاثیرات خود قرار می‌دهد اطلاق می‌شود. محیط زیست بروظایف اصلی حیات، رشد و تکثیر موفق ارگانیسم‌ها تاثیر دارد و الگوهای توزیع مکانی و جغرافیایی آنان را مشخص می‌سازد .

اکولوژی : اکولوژی یا بوم‌شناسی (Ecology) زیرشاخه‌ای از زیست شناسی است که به روابط میان ارگانیسم‌ها و محیط‌زیست آنها می‌پردازد و به آن زیست‌شناسی محیطی نیز اطلاق می‌شود .

اکوسیستم : اکوسیستم (Ecosystem) به سیستم کارکردی اطلاق می‌شود که برهم‌کنش موجود زنده با زیستگاه یا محیط اطرافش ایجاد می‌کند.

زیستگاه : قسمتی از محیط را گویند که یک اجتماع (community) و یا گونه‌های خاص در آن زیست می‌کنند.

نظرات متخصصان درباره پرنندگان

در کتاب **پرنده شناسی از باوندی** و همکاران آمده است :

پرنندگان به راستی موجودات زیبا و جالبی هستند. به صدها شکل و اندازه‌ی گوناگون و به هر رنگی که فکرش را بکنید یافت می‌شوند. پرنندگان می‌توانند از خودشان صداهایی گوناگون هم درآورند. صدای بعضی از آنها چون نوای موسیقی دلنشین است اما صدای بعضی از آنها به گوش ما خوشایند نیست. هیچ‌کس نیست که از آواز بلبل خوشش نیاید و از آن لذت نبرد. اما بسیاری از مردم کشور ما از صدای جغد خوششان نمی‌آید (ص ۵).

اسکندر فیروز در کتاب **پرنندگان ایران** درخصوص مفهوم پرنده و پرواز می‌گوید :

از آغاز پرنده در ذهن همه‌ی انسان‌ها مظهر آزادی، رهایی و رستن بوده است. در فرهنگ عامه‌ی بیشتر اقوام، به معجزات و کرامات فراوانی که به پرنندگان نسبت داده شده است بر می‌خوریم (مقدمه ای بر کتاب پرنندگان ایران).

اما بسیاری از این حسن توجهات و آنچه در فرهنگ لغات زبان فارسی در توصیف برخی پرنندگان ذکر شده است جنبه‌ی واقعی نداشته و از دیدگاه علمی قابل قبول نیستند البته بیان این نکته چیزی از اهمیت توجه بشر به این گروه از جانوران کم نمی‌کند .

جمشید منصوری در کتاب **مقدمه ای بر پرنده شناسی** می‌گوید :

پرواز با شکوه و بی‌تقلای پرنندگان دریایی، بازها، عقاب‌ها و کرکس‌ها ناشی از کارآیی آیرودینامیکی پرنندگان و پدیده‌های هوا شناختی است. پرواز پرنندگان را در شکل ساده‌ی آن می‌توان همانند حرکت هواپیما در هوا دانست بدین معنی که وقتی پرنده بال می‌زند، نیروی مقاومت هوا به زیر بال فشار وارد کرده پرنده را به بالا می‌کشانند . تفاوت هواپیما با پرنده در این است که نیروی حرکتی پرنده، بال زدن آن است و عمل پرواز در اثر عوامل مکانیکی ناشی از رابطه‌ی متقابل پرها و فشار هوا که در بالای پرها کاهش و در زیر آنها افزایش می‌یابد، حاصل می‌گردد و دوکی شکل بودن، کمک فراوانی به این کار می‌کند (ص ۲۶).

و همچنین می‌گوید : بزرگترین مشکل رده بندی پرندگان، یکسان بودن شکل ساختمانی آنها با یکدیگر است. به عبارت دیگر تحول و تغییراتی که در حیوانات دیگر به‌خصوص پستانداران می‌توان مشاهده کرد در پرندگان چندان قابل مشاهده نیست (ص ۳۹).

در خصوص تغذیه‌ی پرندگان چنین نگاشته است : تغذیه‌ی کلیه‌ی حیوانات به‌طور مستقیم یا غیر مستقیم بستگی به گیاهان دارد. احتمالاً پرندگان، تنها گروهی از جانوران هستند که اساساً از حیوانات تغذیه می‌کنند و غذای گروه‌های معدودی از آنها اختصاصاً از مواد گیاهی است حتی در این موارد نیز تغذیه‌ی جوجه‌ها از حشرات و کرم‌هاست و بالغین از غذای گیاهی مصرف می‌کنند (ص ۹۲ و ۹۳).

در کتاب **پرندگان ایران** نوشته‌ی اسکات درک و دیگران می‌خوانیم :

پرنده‌شناس ایرانی واقعا خوشبخت است که بدون خارج شدن از کشورش می‌تواند به دیدن جنگل‌هایی برود که پرندگانی ویژه‌ی اروپای مرکزی را دارد، یا در جنوب، پرندگان خاص فون پاکستان و شمال هندوستان را در باتلاق‌هایی که در آنها حرا می‌روید، مشاهده کند و نیز قادر است که در استپ‌های وسیع، پرندگانی نظیر پرندگان ماورای خزر را ببیند (ص ۱۵).

اسکندر فیروز در کتاب **پرندگان ایران** می‌نویسد :

می‌توان گفت که هر ایرانی آشنا به فرهنگ و تمدن کشورش، می‌داند که پرنده در فرهنگ ایران چه جایگاه والایی دارد و چگونه به پیچیده‌ترین مضامین شاعرانه و زیباترین نقوش قالی، هنرهای ظریفه و دست‌ساخت‌ها راه یافته است (مقدمه‌ای بر کتاب پرندگان ایران).

دروست در کتاب **جایگاه پرندگان در طبیعت** چنین می‌نگارد :

در چارچوب یک اکوسیستم، یک پستاندار نمی‌تواند یک پرنده را جایگزین کند، در این حال عکس قضیه نیز صادق است، چه یک پرنده نیز قادر به جایگزین نمودن یک پستاندار در یک اجتماع زیستی نمی‌باشد...تنها پرندگانند که به دلیل تطابق‌های تکاملی خود، قادرند وظیفه‌ای را که طبیعت در چارچوب اکوسیستم‌ها بر عهده شان گذارده، در حد انتظار طبیعت انجام دهند. در عین حال توجه به این نکته ضروریست که پرندگان در مقایسه با پستانداران انرژی بسیار کمتری را به مصرف می‌رسانند (مقدمه). پرندگان به دلیل تخصص‌های بی-

نظیری که در طول تاریخ تکامل خود کسب نموده‌اند، قادرند اماکن و محدوده‌هایی را اشغال نمایند که هیچ جاندار دیگری قادر به تسخیر آنجا نیست (منظور پهنه‌ی بیکران آسمان است) (ص ۴۹) .

منصوری در کتاب کلیات پرنده‌شناسی این‌گونه می‌نویسد :

جنبه‌های مختلف اهمیت پرندگان باعث شده که پرنده‌شناسان و برنامه‌ریزان منابع طبیعی بکوشند تا اطلاعات خود را در زمینه‌های علمی، آموزشی و تفریحی پرندگان، هرچه کاملتر کنند تا بتوانند به نحو مطلوب-تری از این ارزش‌ها به نفع بشر بهره‌برداری نمایند (ص ۲) .

ادهمی در دانشنامه‌ی پرندگان آورده است :

تولید مثل در پرندگان همان شکل کلی تولید مثل در مهره‌داران، دوجنسی و با مشارکت پرنده‌ی نر و ماده صورت می‌گیرد (ص ۴۷) . اغلب پرندگان در فصل بهار تخم‌گذاری می‌کنند. در واقع این بدان جهت است که شرایط محیطی و به ویژه غذا، که در این فصل بیشتر مواد پروتئینی را شامل می‌شود برای ماده‌ی تخم‌گذار و پس از آن برای جوجه‌هایش مناسب است (ص ۴۸) .

همچنین می‌گوید : همه‌ی موجودات زنده که بر روی کره‌ی زمین زندگی می‌کنند ، تحت تاثیر عوامل طبیعی قرار می‌گیرند و خود به مثابه عاملی دیگر در محیط اثر می‌گذارند. پرندگان که قدرت جابجایی و تحرک بیشتری دارند به مراتب بیش از دیگر موجودات بر محیط زیست خود اثر می‌گذارند و یا تابع آثار محیط هستند (ص ۶۷) .

و در مجموع باید گفت که توجه به پرنده در هر عصر و زمان مطرح بوده است، در اعصار نخستین توجه بشر به گوشت پرندگان، بعدها به پر و در حال حاضر به جنبه‌های تفریحی و سرگرمی آنها نیز معطوف گردیده است .

نظرات متخصصان درباره پرندگان در دیوان شعرا و نماد پرندگان در ادبیات

جیمز هال در کتاب فرهنگ نگاره‌ای نمادها در هنر شرق و غرب می‌نویسد :

به نظر می‌رسد که گرایشی طبیعی برای ایجاد نمادها، به شیوه‌ای که می‌اندیشیم و در هنر ما باید انعکاس یک ویژگی عمیق روان بشری باشد، داشته باشیم... نماد در هنر در سطوح مختلف و بر طبق اعتقادات و رسوم اجتماعی که الهام بخش هنرمند است عمل می‌کند (پیش‌گفتار، ص ۱۴).

در جای دیگر می‌گوید : موارد بسیاری وجود دارد که یک شی، هم نماد و هم نشانه است. مثلا دو کلید، نشان پتر مقدس و در عین حال نماد تاسیس کلیسای عیسوی است (ص ۱۷). می‌بینیم چگونه شبیه سازی‌های نمادین می‌تواند برای اقوام مختلف مفاهیم متفاوتی داشته باشد. لاقلا در هنر، این شبیه سازی‌های نمادین به ندرت دارای یک هسته‌ی ثابت و پایدار، مفهومی را داراست که از محیط‌های دین و اجتماعی گوناگون فراتر می‌رود (ص ۱۹).

شوالیه و گربران در فرهنگ نمادها چنین می‌نگارند :

نمادهایی که از پرواز پرندگان به دست می‌آیند، در ارتباط با آسمان و زمین هستند. در زبان یونانی کلمه‌ی پرنده مترادف با علامت آسمان یا پیام آسمان بوده است. در آیین دائو که جاودانگان به شکل پرنده درمی‌آیند، پرنده مفهوم سبکی و رهایی از ثقل زمینی را القا می‌کند (ص ۱۹۶ و ۱۹۷).

همچنین در مصر، پرنده‌ی با سر مرد یا زن، نماد روح یک متوفا یا روح خدایی است که از زمین دیدار می‌کند (ص ۲۰۳). پرواز در اسطوره‌ها و در رویا، نشانه‌ی میل به صعود، جستجوی هماهنگی درونی و فراگذشتن از برخوردها و درگیری‌هاست (ص ۲۰۸).

از سعید فاطمی در کتاب افسانه‌ی خدایان چنین می‌خوانیم :

پایه‌ی علم اساطیر از آنجا گذاشته شد که بشر با قدرت تخیل و تلاش همه جانبه در طی قرون و اعصار گذشته، سعی کرده است تا خود را از سرگردانی برهاند و ازین رو به اساطیر و فلسفه پناه آورده تا در گذرگاه زندگی، پرده از مبهمات خود بردارد و به مفاهیم موجود در نظام اندیشه‌ی خود صورتی مدون بدهد... میتولوژی

عبارت است از افسانه‌های خیالی که مربوط به خدایان یا لاقل موجودات خارق العاده‌ی ماوراء الطبیعه است) مقدمه ی دوم) .

و نیز معتقد است که اسطوره‌ها از اندیشه‌های مذهبی و خرافات و سحر و جادوگری و افسونکاری به دور نیستند .

ادامه دارد.....

